

Západní humanismus, který tři sta let dominoval světu, je v úpadku

Humanistické úspěchy moderního západního politického myšlení způsobily největší katastrofy v lidské historii. Západní lidé sice odmítají politické systémy, jako je fašismus a nacismus, ale nemohou opomíjet jejich humanistický základ. Sekulární stát zřejmě přinesl tragédie, které jsou důsledkem sekularizace. Píše Hamidreza Ažatolláhy.

- [Civilizace](#)

[Hamidreza Ažatolláhy](#) 14.2.2021

Lidská přirozenost není jen jedna. | foto: Richard Cortés, Česká pozice

Lidstvo bylo hlavním tématem západního myšlení, zejména filozofie, přičemž existovaly dva přístupy – před renesancí a po ní. Ve středověku šlo o antropocentrismus. Člověk byl v antropocentrickém myšlení středem vesmíru a ostatní zde bylo pro jeho potřebu. Na Zemi žijí různé bytosti, ale člověk je převyšuje. Centrální postavení Země vůči ostatním hvězdám, což bylo předchozí pojetí kosmologie, a podřízení jiných zvířat a rostlin člověku byly považované za důvody antropocentrismu.

Odmítnutí centrálního postavení Země některými renesančními astronomy a vědci, například Johannesem Keplerem (1571–1630), Mikulášem Koperníkem (1473–1543) či Galileo Galileim (1564–1642), položilo základy k odlišnému uvažování o pozici člověka ve vesmíru. Země se stala malou planetou ve velké Sluneční soustavě, velmi malé součástí malé galaxie. Člověk je však ve vesmíru sám a pro celý vesmír je centrální postavení Země neopodstatněné.

Člověk jako kritérium pravdivosti

Předchozí pojetí člověka však opomíjelo jeho moc používat technologie, aby mu sloužily. Objevy přírodních zákonů Isaacem Newtonem (1643–1727) a myšlenková metoda Francise

Bacona (1561–1626) k jejich používání pouze pro člověka mu umožnily další roli ve vesmíru. Je sice sám a zcela zanedbatelnou částí světa, ale může ovládat ostatní věci vlastní činností, jež není založena na jiných věcech. Mohl by aktivně působit ve vesmíru, a nikoli jen pasivně přihlížet světu.

V moderní době všechny tyto záležitosti přinesly nový pohled na člověka a jeho postavení ve vesmíru. Stal se kritériem pro jiné bytosti na světě. Antropocentrický pohled se změnil v humanistický přístup ke světu. René Descartes (1596–1650) byl stanoven zakladatelem moderní filozofie, přičemž jeho filozofie tvoří základ humanismu. Svým slavným výchozím výrokem „Cogito ergo sum“ (Myslím, tedy jsem) dal přednost lidské mysli – existence a platnost našeho poznání vnějšího světa se děje skrze „já“.

Humanismus znamená, že člověk je kritériem pravdivosti, přičemž k tomuto posouzení nic jiného nepotřebuje, ani Boha. V humanistickém přístupu není Bůh absolutní pravdou všech věcí, ale musí být prokázán rozumem, stává se pravdou na základě uvážení.

Svět není lidstvo a skutečný svět je založen na našem uvědomění si této skutečnosti. Já jsem dal oprávnění jiným bytostem. Epistemologie má přednost před ontologií. Svět o sobě se změnil ve svět pro mne – lidský subjekt dává smysl věcem. Moje pravda nahradila objektivní pravdu jako danou hodnotu. Subjektivismus se stal základem moderní filozofie a přinesl humanismus jako filozofický a praktický postoj moderní doby.

Humanismus znamená, že člověk je kritériem pravdivosti, přičemž k tomuto posouzení nic jiného nepotřebuje, ani Boha. V humanistickém přístupu není Bůh absolutní pravdou všech věcí, ale musí být prokázán rozumem, stává se pravdou na základě uvážení. Descartes se pokusil dokázat Boha poté, co dokázal vlastní existenci svou myslí a následně skrze svou mysl a Boha existenci vnějších předmětů. Potřeboval Boha, aby potvrdil existenci věcí na základě jejich poznání.

Protestantské hnutí zpochybnilo moc církve zásahy do politiky, ekonomiky a společenských zákonů. Existuje mnoho důkazů, že církev bránila vědeckému bádání, proto západní člověk nabyt přesvědčení, že oddělení státu a církve je prospěšné. Takový humanismus vnesl v teoretické rovině do lidského života Boží přítomnost.

Zpochybnění reality vědy

Největší myslitelé raného novověku věřili v Boha a snažili se ho dokázat vědeckým bádáním a filozofií, ale opomněli jeho roli ve společenském a politickém životě – v existenci a přítomnosti Boha člověk věřil, ale v jeho jedinečné vedení celého lidského života nikoli. Tento oddělený Bůh byl méně přítomný, v důsledku čehož byly ateistické útoky na něho snazší. Proto se v 19. století občas tvrdě útočilo nejen na Boží jedinečnost, ale i na jeho existenci. Bůh se přesunul do chrámů některých „zaostalých“ náboženských národů.

V šedesátých letech 20. století měl slavný časopis Time na obálce: „Bůh ztratil prostor působit.“ Humanisté sice nemusejí být ateisté, ale jejich hnutí vede k opomíjení Boha, věří pouze v jeho osobní masáž. V důsledku tohoto vývoje se z humanismu stále více stával dominantní postoj západních lidí. Domnívali se, že poznají pravdu díky vědeckému pokroku. Věda nahradila Boha a technologie jim daly moc. Nabyli přesvědčení, že jsou hlavním zdrojem poznání a moci, což byl vrchol humanismu.

Věda na základě postoje, který dal Bohu subjektivitu, nahlížela subjektivně a jeho objektivní pravdu odmítla. Toto (vědecké) myšlení za některých okolností daný vědecký zákon přijímá a za jiných odmítá. Jeho přijetí a odmítnutí není založeno na realitě, ale na lidském rozhodnutí. Tento zásadní rys vědy však zpochybnil její realitu, nejdůležitější kritérium pro dostatečné lidské poznání.

Ve druhé polovině 20. století filozofie ukázala, že věda nemůže být kritériem pravdy, protože její pravdivost byla vážně zpochybněna. Věda na základě postoje, který dal Bohu subjektivitu, nahlížela subjektivně a jeho objektivní pravdu odmítla. Toto (vědecké) myšlení za některých okolností daný vědecký zákon přijímá a za jiných odmítá. Jeho přijetí a odmítnutí není založeno na realitě, ale na lidském rozhodnutí. Tento zásadní rys vědy však zpochybnil její realitu, nejdůležitější kritérium pro dostatečné lidské poznání.

Nezávislá moc člověka díky technologiím byla dalším znakem humanismu. Zatímco 20. století se vyznačovalo vývojem vědy a technologií ve prospěch lidstva, 21. století je velmi skeptické k této lidské činnosti kvůli katastrofám, které tento technologický vývoj způsobil. Proto se v něm klade důraz na životní prostředí. Tento nový přístup přináší bioetiku do centra vědeckého a technologického výzkumu.

Kvůli nedostatečnosti sekulární bioetiky v tomto století sílí potřeba náboženství k odstranění znečištění životního prostředí způsobeného lidskou marnivostí. Sajed Hosejn Nasr, íránský profesor islámských studií, analyzoval náboženství a jeho roli v pomoci lidstvu najít nejlepší řešení ve své knize [Religion and The Order of Nature](#) (Náboženství a přírodní řád). Tvrdí v ní, že je poskytuje Abrahámovská náboženská vyznání, zejména islám.

Liberální demokracie horší než marxismus

Problém a ohrožení v důsledku znečištění způsobeného sekulární vědou a technologiemi založenými na autonomních zásadách lidí do přírody a krizové řešení jsou hlavním zájmem vědeckého a technologického výzkumu. V této nutnosti řešení se však ukazuje slabina humanismu, který přinesla obrovské potíže a potřebu posvátné vědy. Možná nastal čas, aby náboženství spasila lidstvo.

Marxismus patřil k jednomu z modelů modernity, který ve většině 20. století přitahoval mnoho národů, protože byl považovaný za nejlepší pro řízení státu, ale jeho politické zhroucení ukázalo nevhodnost sekulárních řešení. Někteří současní vědci pak při zkoumání liberální demokracie dospívají k závěru, že důsledky liberálních demokracií mohou být v budoucnu horší než marxismus.

Sekulární humanistické koncepty, které hájí oddělení náboženství a státu, jako je socialismus, demokracie či liberální demokracie, usilovaly o alternativy k náboženskému státu, ale tyto politické systémy měly mnoho problémů, na něž poukazují političtí filozofové. Marxismus patřil k jednomu z modelů modernity, který ve většině 20. století přitahoval mnoho národů, protože byl považovaný za nejlepší pro řízení státu, ale jeho politické zhroucení ukázalo nevhodnost sekulárních řešení.

Někteří současní vědci pak při zkoumání liberální demokracie dospívají k závěru, že důsledky liberálních demokracií mohou být v budoucnu horší než marxismus. Americký militarismus v uplynulých letech učinil z liberální demokracie nepřítele lidstva. Západní

liberální demokracie podporují Izrael a jeho obrovské zločiny a imperialistický militarismus a jaderné zbrojení USA.

Humanistické úspěchy západního moderního politického myšlení ve skutečnosti způsobily největší katastrofy v lidské historii, především první a druhou světovou válku. Moderní západní lidé sice odmítají politické systémy, jako je fašismus, rasismus a nacismus, ale nemohou opomíjet jejich sekulární humanistický základ. Sekulární stát zřejmě přinesl tragédie, které jsou důsledkem sekularizace, proto není racionální se na ni automaticky spoléhat.

Nárůst sklonů k náboženství

Tyto jevy tvořily první stadium úpadku humanismu. Pojetí světa bylo až do poloviny 20. století pouze humanistické a vycházelo z marxismu, liberalismu nebo z jiných modelů k vládnutí světu. A v dominantním diskurzu o lidské společenské činnosti značně opomíjený význam náboženství nevěnoval žádnou pozornost teocentrismu. Až iránský šíitský duchovní vůdce Chomejní (1902–1989) přinesl náboženství do centra společenského diskurzu.

Humanismus, jenž měl pouze vnitřní problémy, ale zvenku jej nic neohrožovalo, začal čelit nové silné výzvě teocentrismu, jež se lišila od té ve středověku. V lidském životě se stále více objevovala Boží přítomnost. Velká iránská revoluce v čele s Chomejním změnila humanismus dominující více než tři sta let. Tento obrovský šok hrál v jeho úpadku hlavní roli. Mnoho náboženských hnutí sice přímo nenásledovalo Chomejního, ale podobně odmítala sekulární humanismus a zdůrazňovala svá učení ve většině lidského života.

Narůstající tendence a sklony k náboženstvím, zejména v uplynulých desetiletích, dostaly náboženský diskurz do centra lidského života, zatímco v polovině 20. století byl na okraji. Nešlo pouze o osobní náboženský, ale celý život člověka – začal vyžadovat a potřebovat náboženství ve společnosti a politice.

Tento posun nastal, protože narůstající tendence a sklony k náboženstvím, zejména v uplynulých desetiletích, dostaly náboženský diskurz do centra lidského života, zatímco v polovině 20. století byl na okraji. Nešlo pouze o osobní náboženský, ale celý život člověka – začal vyžadovat a potřebovat náboženství ve společnosti a politice. Další výzva Chomejního západnímu humanismu se týkala nejlepšího způsobu života. Zatímco v západní kultuře spočívá v blahobytu a svobodě, islámské hodnoty jsou odlišné.

Důraz na duchovní vývoj lidí a na člověka, který se musí považovat za duchovní zvíře, jež umožní jeho uctívání Boha, přinesl náboženský světonázor, který se zcela liší od západního pojetí. Důsledkem tohoto náboženského učení, jež zdůrazňuje boží lidskou podstatu, povinnost proroků očistit ho jejím výcvikem (Tazkiah) a světskost, byly odlišné hodnoty než na Západě, kde je nejlepší způsob života omezen na nejlepší hmotný život, což se projevuje blahobytem a svobodou.

Například islám odmítá všechny projevy homosexuality, protože člověka velmi vzdaluje pravdivému životu, zatímco v západním systému, kde hodnoty slouží k jeho uspokojení, přispívá k jeho blahobytu a svobodě. V islámském systému hodnot odpovídá v podstatě terorismu v západním systému hodnot. Posouzení jedné činnosti dvou hodnotových systémů je zcela odlišné, protože se liší pojetí člověka.

Nejen západní způsob života

Rozhodnutí, zda je politický systém úspěšný a životadárný, nelze založit na základě svých hodnot a pojetí člověka a jeho ideálů. Proto nemusíme vývoj posuzovat jedinečně podle západního způsobu života – možná v některých ohledech spíše upadá, než se zlepšuje. Tím je třeba nadvláda médií ovládaných západními sekulárními humanistickými režimy, které se snaží prosadit svůj systém hodnotvytvořený pro západní společnosti.

Rozhodnutí, zda je politický systém úspěšný a životadárný, nelze založit na základě svých hodnot a pojetí člověka a jeho ideálů. Proto nemusíme vývoj posuzovat jedinečně podle západního způsobu života – možná v některých ohledech spíše upadá, než se zlepšuje.

Nakonec musím doplnit důležité upozornění. Teocentrismus Chomejního se velmi liší od toho ve středověku – náboženství a náboženští vůdci nezasahují do veškerého politického a společenského dění. Respektuje racionální řešení, ale musejí vyhovovat náboženskému učení.

Každý politický a společenský postoj zdůrazňuje hranice, které jej definují. Podle Chomejního je stanoví náboženské učení a v jejich rámci musejí lidé přemýšlet a poskytovat řešení na základě vlastní racionality. To je také náboženské učení. Náboženství musí chránit lidské hodnoty založené na vedení Bohem. Co tento teocentrismus představuje, je však téma na jiný článek.

[Hamidreza Ajatolláhy](#)

Další články k tématu

[Demokracie](#) | [Věda](#) | [Západ](#) | [Írán](#) | [Svoboda](#) | [Náboženství](#) | [Islám](#) | [Stát](#) | [Bůh](#) | [Filozofie](#) | [Nacismus](#) | [Liberalismus](#) | [Technologie](#) | [Vesmír](#) | [Marxismus](#) | [Racionalita](#) | [Země](#) | [Lidstvo](#)
[Vstoupit do diskuse \(1\)](#)

Registrace: [smskou](#) [dopisem](#)

R. Vacek [Náboženství slouží akorát k tomu, aby sjednotilo hlupáky do jednoho houfu....](#)
13:59 14.2.2021

Počet příspěvků: 1, poslední 14.2.2021 01:59 Zobrazuji posledních 1 příspěvků.

Autor

[Hamidreza Ajatolláhy](#)

- [O autorovi](#)
- [Vzkaz redakci](#)

Další autorovy články

- [Starší články](#)
- [Rss autora](#)

Zdroj: https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/zapadni-humanismus-ktery-tri-sta-let-dominoval-svetu-je-v-upadku.A210210_232530_pozice-tema_lube

Články autora

[Západní humanismus, který tři sta let dominoval světu, je v úpadku](#)

Humanistické úspěchy moderního západního politického myšlení způsobily největší katastrofy v lidské historii. Západní lidé sice odmítají politické systémy, jako je fašismus a nacismus, ale nemohou opomíjet jejich humanistický základ. Sekulární stát zřejmě přinesl tragédie, které jsou důsledkem sekularizace. Píše Hamidreza Ažatolláhy.

- [Civilizace](#)

14.2.2021

O autorovi

Hamidreza Ajatolláhy

Emeritní profesor filozofie na Allameh Tabatáji Univerzitě v Íránu.

- [Rss autora](#)